

ԱՂԱՎՆԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԱՄՆ-Ի ԼԻԲԱՆԱՆՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐԻ ԸՈՒՐՋ (1982-1984 ԹԹ.)

1981-1982թթ. ԱՄՆ-ի մերձավորարևելյան քաղաքականությունը նշանավորվում է Ծոցի անվտանգության խնդիրներից լիբանանյան ճգնաժամի և արաբ-իսրայելական հակամարտության նկատմամբ դիվանագիտական ջանքերի ուղղորդմամբ¹։ Նշյալ հակամարտության համապարփակ կարգավորմանը կասեցնող զարգացումները նպաստեցին 1982թ. հունիսի 6-ին Լիբանան ներխուժմանը՝ վերջինիս նկատմամբ իսրայելական ագրեսիայի (Արիել Շարոնի «Մեծ նախագծի») իրագործմանը։ Այն Իսրայելի կողմից մեծ տերության կարգավիճակի հասնելու նպատակով բազմափուլ ծրագրի իրականացումն էր, որը կոչվեց «Գալիլեայի խաղաղության ռազմական գործողություն»։ Առաջին փուլում Իսրայելը պետք է օկուպացներ հարավային Լիբանանը՝ դուրս մղելով այնտեղ հաստատված ՊԱԿ-ի ռազմիկներին։ Վերջինիս ռազմաքաղաքական ենթակառույցների ոչնչացմամբ կապահովվեր պաղեստինյան գրոհներից Իսրայելի հյուսիսային սահմանամերձ բնակավայրերի անվտանգությունը։ Թեյ-Ավիվի կարծիքով՝ պաղեստինյան ազգայնականության քաղաքական ու մտավոր կենտրոնի ոչնչացման արդյունքում կթուլանար ՊԱԿ-ի քաղաքական դիրքերն ու հեղինակությունը²։ Այնուհետև պետք է ամրապնդվեր Լիբանանի հարավում Իսրայելի դրածո համարվող լիբանանյան բանակի նախկին մայրը Սաադ Հադդադի կառավարությունը³։

Հաջորդ փուլում Իսրայելը պետք է ձգտեր թուլացնել Լիբանանի ձախ ուժերի⁴ դիրքերը՝ փոխարենը ամրապնդելով երկրի քաղաքական կառույցներում իր հետ համագործակցության պատրաստ աջակողմյան ուժերի⁵ դիրքերը։ Աջերի շրջանում գլխավոր դերում պետք է հանդես գար «Քաթաիբ» կուսակցությունը, որն Իսրայելի հետ հաշտագիր ստորագրելու և դաշնակցելու նախապայմանով՝ Թեյ-Ավիվի աջակցությամբ «քաղաքական նոր վարչակարգ» (Բաշիր Ժմայելի նախագահությամբ) պետք է հաստատեր⁶։ ԱՄՆ-ի աջակցությունն իսրայելական ագրեսիայի հարցում ապահովելու նպատակով Իսրայելն այն պայմանավորում էր Մերձավոր Արևելքում (այսուհետ՝ ՄԱ) խորհրդայնամետ ուժերի՝ Սիրիայի և ՊԱԿ-ի թուլացման հեռանկարով⁷։ Սիրիայի ռազմաքաղաքա-

կան ազդեցության վերացումը Լիբանանում նախատեսվում էր երկրի տարածքից «Միջառաքական զսպիչ ուժերի» (որի կազմում 1978 թվից մնացել էր միայն սիրիական զորաքանակը) դուրս բերման միջոցով⁸։

Թեյ-Ավիվի կարծիքով՝ լիբանանյան ներխուժումը քաղաքական ու հոգեբանական որոշակի փոխհատուցում կարող էր լինել Սինայից իսրայելական ուժերի դուրս բերման դիմաց։ Ազրեսիայի նպատակներից էր նաև Իսրայելի տնտեսական զարգացման՝ մասնավորապես հյուսիսային Գալիլեային խմելու ջրով ապահովելու նպատակով Լիբանանի հարավի (մինչև «կարմիր գիծը»՝ Լիթանի գետը) ջրային պաշարների օգտագործման հնարավորությունը⁹։

Ինչ վերաբերվում է ազրեսիայի նկատմամբ ԱՄՆ-ի դիրքորոշմանը, ապա նախագահ Ռեյգանը և պետքարտուղար Ալեքսանդր Հեյզը՝ համոզված լինելով, որ ՊԱԿ-ի և Իսրայելի միջև 1981թ. հրադադարը դատապարտված է ձախողման, Թեյ-Ավիվի լիբանանյան ներխուժման միջոցով հնարավոր էին համարում միաժամանակ երկու հիմնախնդրի՝ Լիբանանի ճգնաժամի և արաբ-իսրայելական հակամարտության խաղաղ կարգավորումը¹⁰։ Վաշինգտոնը կիսում էր Լիբանանում իսրայելամետ ու արևմտամետ քրիստոնյա փաղանգավորների ղեկավարությամբ «ուժեղ կենտրոնացված կառավարություն» հաստատելու ուղղությամբ Իսրայելի նկրտումները¹¹։ Հեյզի կարծիքով՝ այն նպաստելու էր ազատ, բաց, ժողովրդավարական և ավանդական այլուրեքային հասարակության կայացմանը¹²։

Վաշինգտանի համոզմամբ՝ հետպատերազմյան Լիբանանից սիրիական, ՊԱԿ-ի (որոնց ԽԱՀՄ-ի արբանյակներ էին համարում), ինչպես նաև իսրայելական ուժերի դուրս բերման փաստը կարող էր նպաստել մերձավորարևելյան խաղաղության մոր գործընթացի մեկնարկին՝ հեշտացնելով Միացյալ Նահանգներին նպատակահարմար ձևով Լիբանանի հիմնախնդրի կարգավորման և ՊԱԿ-ի ինքնավարության շուրջ վարվող բանակցային գործընթացները¹³։ ԽԱՀՄ-ի արբանյակների պարտությունը կնստեցներ համայնավարների հեղինակությունը ՄԱՄ-ում և կիմաստազրկեր արաբական համատեքստում լիբանանյան հիմնախնդրի կարգավորման գաղափարը¹⁴։ Խաղաղության բանակցություններում խորհրդային ու սիրիական մասնակցության կասեցման և Իսրայելի, Հորդանանի ու անկախության չհավակնող պաղեստինցիների ընդգրկման միջոցով ԱՄՆ-ին կվերապահվեր միանձնյա հովանավորի ու միջնորդի դերակատարությունը։ Հետևաբար, Իսրայելի հետ (Եզիպտոսի օրինակով) Լիբանանի ներքաղաքական փոփոխություններով պարտադրված անջատողական հաշտագրի ստորագրման հավանականությունն ընդհանուր առմամբ համապատասխանում էր տարածաշրջանում ԱՄՆ-ի շահերին, որն ըստ երևույթին հնարավորություն կտար

հաջողությամբ շարունակել 1978թ. սկսված քեմիդևիդյան գործընթացը¹⁵:

Այնուհանդերձ, իսրայելական ազդեցիկայի սկզբում Սպիտակ Տունը «վնասի սահմանափակման» մոտեցում որդեգրեց, որի համաձայն անհրաժեշտ էր կանխել Վաշինգտոնի արաբ դաշնակիցների՝ հատկապես Մառտյան Արաբիայի և Եգիպտոսի բացասական հակազդեցությունը, նվազագույնի հասցնել համայնավարների ազդեցությունն արաբական աշխարհում և խուսափել ԱՄՆ-ԽՍՀՄ ճգնաժամի առաջացումից¹⁶: Այս մոտեցումը թերևս պայմանավորված էր մերձավորարևելյան քաղաքականության շուրջ ԱՄՆ Պաշտպանության քարտուղար Կասպար Վայմբերգերի ու Ազգային Անվտանգության գծով հատուկ օգնական-խորհրդատու Վիլիամ Կլարկի՝ նախագահ Ռեյգանի ու պետքարտուղար Հեյզլի հետ ունեցած տարաձայնություններով: Առաջինների համոզմամբ, Իսրայելի լայնամասշտաբ գործողությունները կարող էին հակաամերիկյան տրամադրություններ առաջացնել արաբական աշխարհում, սպառնալ Ճոցի պահպանողական ամերիկամետ վարչակարգերին և Խորհրդային Միությանը հնարավորություն ընձեռել վերահաստատել իր ազդեցությունը տարածաշրջանում¹⁷: Կլարկն առաջ էր քաշում Իսրայելին զսպելու և սառուցիներին ընդառաջելու անհրաժեշտությունը, քանզի արաբական աշխարհում ԱՄՆ-ի դիրքերի ամրապնդման նպատակով հարկավոր էր միաժամանակ ինչ-որ բան խոստանալ նաև արաբներին¹⁸: Եվ եթե Վաշինգտոնը նախապես համակրանքով էր վերաբերվում Լիբանանի հարավից իսրայելցիներին անհամազուտացնող պաղեստինցիներին վտարմանն ուղղված 40 կմ. ներխուժմամբ իսրայելական գործողությունների սահմանափակ բնույթին, ապա պատերազմի առաջին իսկ օրերից իսրայելական զինուժի գերազանց հաղթանակը Նահանգների պաշտոնատար շրջանակների մոտ մտահոգություն առաջացրեց ԱՄՆ-Արաբական երկրներ հարաբերությունների հնարավոր վատթարացման և համայնավարների հավանական միջամտության տեսանկյունից¹⁹: Այնուհանդերձ, ի հեճուկս իսրայելական ուժերի կողմից Լիբանանի տարածքի 1/3-ը կազմող հարավի գրավման ու Բեյրութի պաշարման²⁰ դեմ Վաշինգտոնի բանավոր բողոքարկումներին և այլ բնույթի ժեստերին, ԱՄՆ-ը պատերազմի շարունակման նպատակով քաղաքական աջակցություն ցուցաբերեց Իսրայելին²¹: Նա ոչ միայն վետո դրեց Լիբանանում իսրայելական զորքերի շարունակվող ներկայությունը դատապարտող ՄԱԿ-ի ԱԽ ընդունած մի շարք բանաձևերի վրա²², այլ 1982թ. վերջին Իսրայելին 2.5 մլրդ. դոլլարի տնտեսական օգնություն հատկացրեց ԱՄՆ-ի 1983թ. նախատեսվող բյուջեից²³:

Այնուհանդերձ, Իսրայելի արագ առաջխաղացումը և Իսրայելի ու Սիրիայի միջև նշմարվող պատերազմը դուրս էին գալիս Վաշինգտոնի հետ իսրայելական պայմանավորվածությունների շրջանակից, որը

պաշտպանում էր Լիբանանից ՊԱԿ-ի դուրս բերման որոշումը, սակայն մտահոգված էր Լիբանանից խարայելական ուժերի հեռացումից հետո հնարավոր անկարգությունների առաջացման հարցում⁴։ Հետևաբար, Իսրայելի ներխուժման արդյունքում ՊԱԿ-ի և Լիբանանում սիրիական ուժերի կրած պարտությունը Միացյալ Նահանգների համար միաժամանակ թե՛ նոր հնարավորություններ ստեղծեցին, և թե՛ լուրջ խնդիրներ հարուցեցին։ Մի կողմից, խորհրդային երկու դաշնակիցների՝ ՊԱԿ-ի և Սիրիայի պարտությունն ու Մոսկվայի անգործությունը մյան ելքի կանխարգելման ուղղությամբ կարող էին ուժեղացնել ամերիկյան լծակները տարածաշրջանում՝ միաժամանակ թուլացնելով իր հակառակորդին⁵։ Մյուս կողմից էլ, ևսրաբ առաջնորդների և մույնիսկ Նահանգների եվրոպական դաշնակիցների քննադատության պայմաններում ԱՄՆ-ը ստիպված էր զգուշավորություն հանդես բերել Բեյրութի հանդեպ Իսրայելի ճնշումն ուժեղացնելու և ՊԱԿ-ին արմատախիլ անելու թույլտվության ուղղությամբ⁶։

Ամերիկյան լրատվամիջոցներն ու մույնիսկ Կոնգրեսի որոշ անդամներ խստորեն դատապարտեցին քաղաքացիական զոհեր հարուցած (ազրեսիայի ընթացքում Լիբանանը տվեց 20 հազ. զոհ, 30 հազ. վիրավոր և կրեց 2 մլրդ. Կոլլարի վնաս) խարայելական ռազմաօդորոշությունները և Վաշինգտոնի մերձավորարևելյան քաղաքականության դեմ Նահանգներում հասունացող հասարակական դժգոհությունը դարձավ Հիջդի պաշտոնաթողության պատճառներից մեկը։ Այն առավելապես կապված էր լիբանանյան ժգնաժամի նկատմամբ ամերիկյան կառավարության ներսում վերոնշյալ դիրքորոշումների տարամիտման հետ։

Արտաքին գերատեսչության ղեկավարի պաշտոնում Հեյզին վտխարինելու եկավ Պետքարստության ֆինանսների գծով նախկին քարտուղար Ջորջ Շուլցը, որի պաշտոնավարության սկիզբը (1982թ. հուլիսի 16) նշանավորեց ՄԱ-ում խաղաղության համապարփակ գործընթացի սկիզբը։ Շուլցի կարծիքով՝ Լիբանանի ճգնաժամի, Բեյրութից ՊԱԿ-ի հեռացման խնդրի բարեհաջող կարգավորումը կարող էր նպաստել տարածաշրջանում տևական խաղաղության հաստատմանը։ Ուստի Լիբանանի հրադադարից (հուլիսի 5-ի) անմիջապես հետո Շուլցի՝ Պետքարտության ՄԱ-ի գծով փորձագետների թիմի մշակած արաբ-խարայելական հակամարտության կարգավորման ուղղությամբ գաղտնի ծրագրի մշակումը⁷ նախագահին մերձավորաբեյլան նոր նախաձեռնությամբ հանդես գալու նպատակ էր հետապնդում։ 1982թ. սեպտեմբերի 1-ին, Սպիտակ Տան Օվալածն գրասենյակից արված հեռուստաուղերձի ժամանակ Ռեյզանը հանդես եկավ մերձավորաբեյլան խաղաղության «թարմ սկիզբ» նախաձեռնությամբ, որը միաժամանակ հստակ քայլ էր արաբական աշխարհի դժգոհությունը մեղմելու և ամե-

րիկյան քաղաքականությունն իսրայելականից տարրորոշելու ուղղությամբ²⁸։ Եվ քանզի պաշտոնավարության ստանձնումից ի վեր նախագահ Ռեյզանը մերձավորարևելյան խնդիրներում առաջնորդվում էր նախորդ վարչակարգերի որդեգրած քաղաքականությամբ, ուստի նրա նախաձեռնությունը հիմնված էր 1969թ. Ռոջերի ծրագրի²⁹ և 1979թ. Քենսի Դևիդի համաձայնագրի վրա։ Նրանում առավել հանգամանալից էին ներկայացված քաղաքական ու տարածքային խնդիրների կարգավորումներին առնչվող առաջարկները։ Խաղաղության նոր գործընթաց նախանշող ծրագիրը նպատակ ուներ արաբական աշխարհին ցույց տալ, որ Սիսցյալ Նահանգները համակրանքով է վերաբերվում արաբներին և փորձում է արձագանքել նրանց դժգոհություններին։ Խնդիրն այժմ Իսրայելի օրինական անվտանգության խնդիրները պաղեստինցիների օրինական իրավունքների հետ համատեղելու մեջ էր, որին, նախագահի կարծիքով, կարելի էր ավելի շուտ հասնել ոչ թե մարտադաշտում, այլ դիվանագիտական ճանապարհով և կողմերի միջև փոխզիջման գնով³⁰։

Ծրագիրն առաջարկում էր Քենսի Դևիդի ուղեգծի համաձայն, հնգամյա անցումային շրջանում Իսրայելից ներքին իշխանությունը խաղաղ ու կարգավորված ձևով հանձնել Արևմտյան ափի և Ղազայի պաղեստինցիներին՝ վերջիններիս ներքին գործերում «լիակատար ինքնավարություն» շնորհելով։ Սակայն խաղաղության հասնելու հնարավորությունը բացառվում էր ինչպես Ղազայում ու Արևմտյան ափում անկախ պաղեստինյան պետություն ստեղծելու, այնպես էլ այդ տարածքների նկատմամբ Իսրայելի ինքնիշխանության կամ մշտական վերահսկողության հաստատման միջոցով։ Հետևաբար, ԱՄՆ-ը համ էր ինչպես Արևմտյան ափում ու Ղազայում անկախ պաղեստինյան պետության ստեղծմանը, այնպես էլ Իսրայելի կողմից այդ տարածքների բռնակցմանը կամ մշտական վերահսկողության հաստատմանը³¹։

Ծրագիրն առաջարկում էր տարածաշրջանում խաղաղության և կայունության հասնելու նպատակով վերականգնել պատերազմից քայքայված Լիբանանը։ Սակայն դա չէր նշանակում, որ ՄԱ-ի խաղաղությունը սկսվում ու ավարտվում էր Լիբանանում։ ԱՄՆ-ի աջակցությամբ Լիբանանի վերականգնման գործընթացն արաբ-իսրայելական հակամարտության պատճառների արմատական կարգավորման ուղղությամբ քայլերից մեկը պետք է լիներ³²։

Այնուհանդերձ, Ռեյզանի խաղաղության նախաձեռնությունն ի վերջո մերժեցին հակամարտությանն ուղղակի և անուղղակի մասնակից բոլոր կողմերը՝ Հորդսանանի թագավոր Հուսեյնը, Իսրայելի վարչապետ Բեզիմը, Սիրիայի նախագահ Ասադը, ՊԱԿ-ի առաջնորդ Արաֆաթը, ԽՍՀՄ առաջնորդ Բրեժնևը՝ փաստացի կերպով Վաշինգտոնին զրկելով ինչպես արաբ-իսրայելական հակամարտության կարգավորման հնարավորությունից, այնպես էլ արաբ չափավոր վարչախմբերի վստահութե-

յունից: Լիբանանում հակամարտող ճակատներն էլ իրենց հերթին չկա-
ռողացան լուծել իրենց ներքին տարաձայնությունները:

Մինչ այդ, 1982թ. օգոստոսի 7-ին ամերիկյան պատվիրակ Ֆիլիպ
Հաբիբի միջնորդությամբ կնքված պայմանագրի համաձայն, սլադես-
տինյան ջոկատները՝ Լիբանանում բնակվող կես միլիոն պաղեստինցի-
ների կյանքի անվտանգության և Արևմտյան Բեյրութ Իսրայելի մուտքի
կանխարգելման ուղղությամբ Վաշինգտոնի տված երաշխիքների դի-
մաց պետք է դուրս բերվեին Արևմտյան Բեյրութից: Այս գործընթացի վե-
րահսկողությունը և անվտանգության ապահովումը օգոստոսի 25-ից
մինչև սեպտեմբերի 26-ը պետք է իրականացնեին իտալական, ֆրան-
սիական ու ամերիկյան զորակազմերից բաղկացած խաղաղապահական՝
«Բազմազգ Ուժերը», որոնցում մեծաքանակը ամերիկյանն էր³³: Սա-
կայն ՊԱԿ-ի ռազմիկների և սիրիական ռազմաօդային ուժերի դուրս բեր-
ման վերահսկողության իրականացումից հետո սեպտեմբերի 13-ից երկ-
րից հեռացած «Բազմազգ Ուժերը» (ամերիկյան 1600 ծովային հետևա-
կայիներ) ստիպված էին վերադառնալ սեպտեմբերի 14-ին Բաշիր
Ժմայելի սպանությունից և սեպտեմբերի 16-ի գիշերը Իսրայելի աջակ-
ցությամբ փաղանգավորների կողմից Սաբրայի ու Շաթիլայի պաղես-
տինյան ճամբարների փախստականների նկատմամբ իրականացրած
դաժան կոտորածներից և Արևմտյան Բեյրութից խրայելական ուժերի
հեռացումից հետո³⁴:

Այսպիսով, ԱՄՆ-ը, որը նախկինում Լիբանանին հատուկ քաղա-
քական ու ռազմավարական նշանակություն չէր տալիս, վերջինիս հան-
դեսալ հատուկ քաղաքականություն որդեգրեց: Վաշինգտոնը 1982թ. աշ-
նանից ներքաշվեց Լիբանանյան իրադարձությունների բարդ հորձանու-
տը և ստանձնեց Բաշիր Ժմայելի սպանությունից մի շարք անց (սեպ-
տեմբերի 21-ին) վերջինիս եղբոր՝ Լիբանանի նախագահի պաշտոնում
ընտրված Ամին Ժմայելի արտաքին հիմնական հովանավորի դերա-
կատարությունը³⁵:

Երկրի պատմության մեջ առաջին անգամ բարձրագույն իշխա-
նությունը ստանձնած փաղանգավորների նոր վարչակարգը որդեգրեց
Լիբանանից բոլոր օտարերկրյա ուժերի դուրս բերման և փաղանգավոր-
ների տիրապետող դիրքերի պահպանմամբ հակամարտող կողմերի
հաշտեցման հիման վրա երկրի վերամիավորման քաղաքականություն:

Սիացյալ Նահանգները հույս ունեց ամրապնդել արևմտամետ
Ժմայելի կառավարությունը, հատկապես նրա բանակի³⁶ վերակառուց-
ման, ընդլայնման և իշխանության ամրապնդման միջոցով, ինչպես նաև
նպաստել Լիբանանից սիրիական և իսրայելական զորքերի դուրս բեր-
մանը՝ սահմանափակելով երկրում Սիրիայի ազդեցությունը: Թեև վար-
չակարգի կարծիքով Ամին Ժմայելը չէր կարող առավել արդյունավետ
կառավարիչ լինել, քան նրա եղբայր Բաշիրը, այնուհանդերձ, նրա քա-

դաքսական կողմնորոշումն առավել մոտ էր լիբանանյան բարեկոխության և աներիկյան հայեցակարգին: Այն պայմանավորված էր ոչ այնքան ԱՄՆ-ի համար Լիբանանի ռազմավարական նշանակության, որքան արտաքին գործընկերի առկայության հանգամանքով³⁷:

Այսպիսով, Ամին Ժմայելի գլխավորած «Լիբանանյան ճակատը» օգտվելով ամերիկյան ու իսրայելական ռազմաքաղաքական աջակցությունից, վերածվեց տիրապետող ներքին ուժի³⁸: Վերոնշյալին նպաստեցին ինչպես նախագահության, բանակի, և այլ առանցքային ինստիտուտների նկատմամբ փաղանգավորների վերահսկողության հաստատման, այնպես էլ Սիացյալ Նահանգների կողմից «Քաթաիրներին» և պետական ինստիտուտների նույնացման փաստը: Վաշինգտոնը՝ բավարարված լինելով լիբանանյան բանակի «արագ առաջխաղացմամբ», գտնում էր, որ բանակի, միլիցիայի և ժանդարմերիայի կազմակերպված ուժերը պարտավոր են կարգ ու կանոն ապահովել երկրի 2/3-ում³⁹:

1982թ. վերջին ամիսներին և ողջ 1983թ. ընթացքում Սպիտակ Տունը փորձում էր բանակցել Լիբանանից օտարերկրյա՝ մասնավորապես սիրիական ուժերի դուրս բերման և այնտեղ արևմտամետ կառավարության կենսունակության ապահովման ուղղությամբ: Այս նպատակով ԱՄՆ-ն անհրաժեշտ էր համարում նախ՝ իսրայելալիբանանյան, այնուհետև իսրայելասիրիական պայմանագրերի կնքումը՝ նախապատվությամբ տալով առաջինին և առավել ուշ վալի հեռանկարով հետաձգելով երկրորդը⁴⁰: Շուրջի համոզմամբ՝ Լիբանանում խաղաղության հնարավոր էր հասնել առանց Սիրիայի հետ դիվանագիտական երկխոսության: Սինդիկատ դժվար էր պատկերացնել ստանց վերջինիս հետ համագործակցության Վաշինգտոնի վարած լիբանանյան քաղաքականությունը: Նամանավանդ, որ Հաֆեզ ալ-Ասադի համար Լիբանանից դուրս գալու խաղաքարտը չափազանց մեծ էր՝ հատկապես Իսրայելի ու «Բազմազգ Ուժերին» դեմ Սիրիայի կողմից նվազագույն ռիսկի ու ծախսերի գնով պաղեստինյան և լիբանանյան մարտիկներին ու միլիցիային օգտագործելու հնարավորության պարագայում: Դեռ ավելին, 1983թ. Սիրիայի և ԽՍՀՄ-ի միջև ստորագրված պայմանագրով նախատեսվող ռազմական (օդային պաշտպանության համակարգի) աջակցությունը Դամասկոսին գոտեպնդել էր լիբանանյան իրադարձությունների վերահսկման որոշումը կայացնելիս⁴¹: արդյունքում Իսրայելին առավել մեծ սպառնալիք ներկայացնելով, քան մինչլիբանանյան ազդեցիկան: ԽՍՀՄ-ը զինվորական մեծաթիվ անձնակազմ ու տեխնիկա տրամադրելով Սիրիային՝ իր պատրաստակամությունն էր հայտնել միջամտելու՝ վերջինիս նկատմամբ ռազմական գործողությունների կիրառման դեպքում⁴²:

Այսպիսով, Սիրիայի նկատմամբ ռազմաուժի դիմելու աննպատակահարմարության պարագայում, Վաշինգտոնը պետք է հենվեր Լիբա-

մանի դրամատիկ քաղաքական զարգացումների. կամ է՝ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով Իսրայելի ռազմական գերազանցությունը պահպանելու վրա: Հետևաբար, իսրայելական ագրեսիայի ընթացքում կենսական կարևորություն ներկայացնող բազմաթիվ դիրքերից դուրս մղված և ծանր ռազմական կորուստներ կրած սիրիական ուժերին շուրջ մեկ տարով լիբանանյան իրադարձություններում իբրև ամենաազդեցիկ արտաքին գործոն փոխարինելու եկավ Իսրայելը⁴³: Սակայն, ինչպես ցույց տվեցին հետագա զարգացումները, դա բավարար մախապայաման չեղավ, որպիսի Ֆիլիպ Հաբիբիի միջնորդությամբ 1983թ. մայիսի 17-ին ստորագրված լիբանանահսբայելական պայմանագրի⁴⁴ համաձայն, սիրիական ուժերը դուրս բերվեցին Լիբանանի արևելյան ու հյուսիսային ռազմահանգրվաններից⁴⁵: Այդ էր պատճառը, որ Վաշինգտոնն արդեն 1983թ. վերջին փորձում էր արդարացնել Իսրայելի ագրեսիան՝ վերջինիս հորդորելով ոչ միայն շարունակել պահպանել իր ներկայությունը Լիբանանում, այլև օգտագործել իր ռազմական իշխանությունը՝ Սիրիային հակազդելու, Ամին Ժմայելի կառավարությանը սատարելու և Միացյալ Նահանգներին լիբանանյան ճգնաժամից ձեռքազատելու հարցում աջակցելու նպատակով: Փաստորեն, Իսրայելը համարվում էր ամերիկյան մերձավորարևելյան այդժամ արդեն ուժային քաղաքականության և ռազմավարության կենտրոնական տարրը⁴⁶:

Այնուհանդերձ, Իսրայելին չհաջողվեց կենսագործել Նահանգների՝ իրեն վերապահված քաղաքականությունը, քանզի Ասադն իր գորքերը Լիբանանից դուրս բերելու փոխարեն աջակցություն ցուցաբերեց երկրում իրենց դիրքերի վերականգնման նպատակով Դամասկոսից ռազմաքաղաքական աջակցություն հայցող լիբանանյան շիաներին, դրուզներին, պաղեստինցիներին և զինված այլ խմբավորումներին⁴⁷:

Ի վերջո, լիբանանյան կառավարությունը դատապարտեց Իսրայելի հետ ուղղակի համագործակցության միջոցով Լիբանանից սիրիական ուժերի հեռացմանն ուղղված Ամին Ժմայելի ջանքերը, իսկ Լիբանանի մարտնչող խմբավորումներից կուալիֆիկաների կազմավորման ուղղությամբ վերջինիս գործադրած բազում ջանքերը ձախողվեցին մերթ մի խմբավորման, մերթ մյուսի կողմից՝ թուլացնելով մախազահի իշխանությունը⁴⁸:

1983թ. ամռանը ԱՄՆ-ի կառավարության և իսրայելական հասարակության (որը մեղադրում էր Իսրայելին խաղաղության գործընթացի կասեցման մեջ) ճնշումների տակ իսրայելական կառավարության կողմից իր զինուժի աստիճանական դուրս բերման (1983 թ. սեպտեմբերի 4-ից) պայմաններում սիրիական ռազմական աջակցությունից օգտվող դրուզները Շուֆում հաղթանակ տոնեցին մարոնիների նկատմամբ: Իսկ այս մարտերի մեջ ներքաշված «Բազմազգ Ուժերը» վերածվեցին լիբանանյան ձախերի հարձակումների թիրախի:

Հակառակ հակամարտությանը զինված միջամտության մտադրություն չունենալու վերաբերյալ Ռեյզանի հավաստիացումներին, արաբ-իսրայելական հակամարտության պատմության ողջ ընթացքում առաջին անգամ ԱՄՆ-ն արաբական կողմի հետ մտավ ուղղակի ռազմական առնակատման մեջ՝ Լիբանանի տարածքը ռմբակոծությունների ենթարկելով ծովից ու օդից: Սպիտակ Տան հանրապետական վարչակարգը կյանքի կոչեց տաբաժաշրջանային մակարդակով «ուղղակի հակամարտության» դոկտրինան⁴⁹: Աստիճանաբար ներքաշվելով խաչածև հրաձգության մեջ, ամերիկյան զորքերը ժամանակ առ ժամանակ հարձակման ենթարկվեցին իսրայելական, սիրիական և լիբանանյան զինված խմբավորումների կողմից: Եվ այսպես, աստիճանաբար ներհամայնքային պայքարի մեջ ներքաշված Վաշինգտոնը լիբանանցիների աչքերում դարձավ իշխանության համար մղվող կատաղի մրցակիցներից մեկը⁵⁰:

Իսկ 1983թ. սեպտեմբերի 25-ին Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի միջնորդությամբ լիբանանյան բոլոր հակամարտող կողմերի միջև հրադադարի հաստատման վերաբերյալ ստորագրված համաձայնագիրը, որն ըստ էության արտահայտում էր Լիբանանի քաղաքական թատերաբեմում ուժերի նոր հարաբերակցությունը՝ նախանշեց ճգնաժամի կարգավորման գործում Վաշինգտոնի, Թեյ-Ավիվի ու Երևանի լիբանանյան դաշնակիցների կրած ձախողումը և լիբանանյան գործերում Սիրիայի ու լիբանանյան ձախների կողմից նախաձեռնության ստանձնումը:

1983 թ. հոկտեմբերի 31-ից նոյեմբերի 4-ը ժմևում Լիբանանի հակամարտող կողմերի միջև Ազգային երկխոսության կայացման նպատակով գումարված համաժողովի (նախագահ Ամին ժմայելի, ԱՓՇ առաջնորդ Վալիդ Ջուբրաթի, Ռաշիդ Քարամեի, Սուլեյման Ֆրանժիեի, «Ամալ»⁵¹ շարժման ղեկավար Նաբիհ Բերրիի, աջքրիստոնեական առաջնորդներ՝ Պիեր ժմայելի, Քամիլ Շամունի, ՍԱՀ արտգործնախարար Աբդել Խալիմ Հադդադի և Սաուդյան Արաբիայի ներկայացուցչի մասնակցությամբ) արդյունքում վերահաստատվեց Լիբանանի՝ իբրև արաբական պետության կարգավիճակը: Այս կանխադրությից ելնելով՝ համաժողովն արտահայտվեց մայիսի 17-ի լիբանանահիսրայելական համաձայնագրի մերժման օգտին: Համաժողովի որոշմամբ Ամին ժմայելը՝ Լիբանանից իսրայելական ուժերի դուրս բերման վերաբերյալ այլ բանաձև մշակելու նպատակով հրահանգավորվեց այցելել Վաշինգտոն, որը սակայն մերժվեց Ռեյզանի կողմից՝ առավել սրելով զինված հակամարտությունը:

Այսպիսով, 1983թ. երկրորդ կեսին Բեյրութի ամերիկյան դեսպանատան և ծովային հետևակայինների (հոկտեմբերի 23-ին) շտաբակայանի նկատմամբ իրականացված ահաբեկչական գրոհները, դրանց հետ կապված ԱՄՆ-ում աճող քննադատությունը, Սիրիայի վճռական գործո-

դուքայունների կասեցման հարցում Վաշինգտոնի անկարողությունը և ընդհանրապես, ներլիբանանյան հակամարտության քաղաքական կարգավորման հարցում վերջինիս ձախողումը մեծ հարված հասցրին ԱՄՆ-ի դիրքերին: Ռեյգանի կառավարության պատրանքները Լիբանանի ճգնաժամի կարգավորման առնչությամբ ամբողջությամբ փարատվեցին 1984թ. փետրվարին, երբ լիբանանյան բանակը կազմալուծվեց, շիաները հաղթանակ տարան Արևմտյան Բեյրութում՝ լրացուցիչ պատճառ և հարմար պատրվակ դառնալով Լիբանանում ամերիկյան ռազմական ներկայությանը վերջ դնելու համար, որոնց օրինակին շուտով հետևեցին «Բազմազգ Ուժերի» նրանց մյուս գործընկերները²:

Այս զարգացումներն էլ իրենց հերթին նպաստեցին, որպիսի ամերիկյան աջակցությունից զրկված և լիբանանյան ձախերի դեմ միայնակ հայտնված Ամին Ժմայելը քաղաքական աջակցության նպատակով վերականգնի Սիրիայի հետ մարոնիների հին դաշինքը: 1984թ. մարտի 5-ին նախագահ Ամին Ժմայելը՝ վերադառնալով սիրիական այցից, անվավեր հայտարարեց 1983թ. մայիսի 17-ի պայմանագիրը³: Փաստորեն, Սիրիան ոչ միայն վերականգնեց Լիբանանում ունեցած իր նախկին ազդեցությունը, այլև երկրից 1985թ. հունվարին խորայնական ուժերի դուրս բերումից հետո վերածվեց տիրապետող արտաքին ուժի⁴:

Այսպիսով, ԱՄՆ-ի հեղինակությունը և նրա դիրքերը ՄԱ-ում, այնուհանդերձ, տուժեցին, իսկ նրա տարածաշրջանային հայեցակարգը դատապարտվեց ձախողման: 1974 թ-ից արաբ-խորայնական հակամարտության կարգավորման գործընթացը միանձնյա տնօրինող գերտերության աջակցությանն ապավինած Իսրայելը 1984թ. ընկրկեց, և այդ տասնամյակում առաջին անգամ Միացյալ Նահանգների հովանավորած արաբ-խորայնական համաձայնագիրը ձախողվեց Խորհրդային Միության տեղական դաշնակցի՝ Սիրիայի կողմից:

AGHAVNI HARUTYUNIAN

ON SOME ASPECTS OF USA LEBANESE POLICY (1982-1984)

In 1981-82 USA Administration believing that the cease-fire between the PLO and Israel was bound to collapse, saw the invasion as an opportunity both to bring about a solution to the Lebanese crises and perhaps even to begin a new effort at resolving the Arab-Israeli dispute- withdrawal of all foreign forces-the Syrians, the PLO and Israelis and the establishment of a strong central government. Since war in Lebanon did break out, on 6 June 1982, the United State adopted a "damage limitation" approach; limiting the cost of negative reactions from America's Arab allies, especially Saudi Arabia and Egypt, minimizing Soviet influence entrance in the Arab World: and avoiding the danger of an American-Soviet crises, blowing Soviet prestige in the Middle East resulting from a Syrian and PLO set-back thus

overshadowing a notion of a solution to the Lebanese problem within an Arab context. President Reagan's speech on 1 September 1982 on a new diplomatic initiative for the Middle East, designed to renew the peace process, deal with the Palestinian issue, improve Israel-Egypt relations and provide impetus for Jordan join the peace process. The defeats of Soviet-allied Syria and the PLO in Lebanon and Moscow's poor performance in that conflict-also reinforced the idea that the US held the best cards in mediating the Arab-Israeli conflict. But Reagan's peace plan was finally rejected by all sides of conflict. Consequently, the US-Israel alliance was strengthened, recovering from the blows it had suffered during Israel's 1982 invasion of Lebanon, and Syria was again identified as the prime obstacle to regional stability. While further events showed that without cooperation with Syria and Lebanese factions the conflict could not be resolved anyway. Thus, from mid-1984 the US returned, at least partly, to her 1976 policy reaching the conclusion that Syria could contribute more to the stability of the central regime in Beirut than an American military presence suggesting that Syrian role could be considered "helpful" within the context of Lebanon.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Barry Rubin, The United States and the Middle East: 1981-1982", Middle East Contemporary Survey, 1981-82, Vol. 6 (NY, 1983).
2. Itamar Rabinovich, "The War for Lebanon 1970-1985", Cornell University Press, Ithaca and London, 1985, p. 349.
3. Е.Д.Пырлин, "100 лет противоборства. Генезис, эволюция, современное состояние и перспективы решения палестинской проблемы", Москва, РОССПЭН, 2001, стр. 242. 1978թ. մարտի 15-ին Լիբանանի հարավ ներխուժումից հետո Գ.Ք. հունիսին իսրայելական ուժերի դուրս բերումից հետո Թեյ-Ավիվը տեղում մի շարք քրիստոնեաբնակ վայրերում ստեղծած հենակետերը հանձնեց լիբանանյան բանակի նախկին մայոր Սաադ Հադդադի գորամիավորումների վերահսկողությանը: Վերջինս մի տարի անց հայտարարեց այդ շրջանում «Ազատ Լիբանանի պետության» ստեղծման մասին:
4. Լիբանանյան ծախսերի՝ «Ազգային Շարժման» մեջ էր մտնում Լիբանանի Կոմունիստական կուսակցությունը, Կոմունիստական գործողության կազմակերպությունը, Լիբանանի Առաջադիմական սոցիալիստական կուսակցությունը, Սիրիական ազգային-սոցիալիստական կուսակցությունը, Լիբանանի նասերականները՝ մուրաբիթունները, Արաբական Սոցիալիստական վերածնության՝ ԲԱՄՍ կուսակցության լիբանանյան մասնաճյուղը: Նշյալ կուսակցությունների մեջ որպես օրենք մտնում էին ինչպես մուսուլմաններ, այնպես էլ քրիստոնյաներ: Ազգային Շարժումն ուներ իր Կենտրոնական քաղաքական խորհուրդը՝ Քամալ Ջումրաթի գլխավորությամբ, որի սպանությունից (1977-ի մարտին) հետո այն գլխավորեց Քամալի որդին՝ Վալիդ Ջումրաթը: Այս մասին տե՛ս Հովհաննիսյան Ն.Հ., Լիբանանյան ճգնաժամը և Լիբանանի հայ համայնքի դիրքորոշումը (1975-1982թթ.), Եր., «Հայաստան», 1982, էջ 23-24:

5. 1976թ. հունվարին «Հեզբ ալ-Քաթաիբ ալ-Լուրնանի»՝ «Լիբանանյան փաղանգներ» կուսակցությունը, Ազգային լիբերալ կուսակցությունը (շամունականները), «Թանգիմը», «Մարոնական լիգան» հայտարարեցին «Ազատության և մարդու ճակատ» քաղաքական միավորում ստեղծելու մասին, որի նպատակն էր «կոմունիստական և պաղեստինյան սպառնալիքի դեմ պայքարը»: 1976թ. սեպտեմբերին նրանք ձևավորեցին «Լիբանանյան ճակատը», որի մեջ մտան «Լիբանանյան փաղանգներ» կուսակցությունը (ԼՓԿ) և նրա ռազմական զորամիավորումները, Ազգային լիբերալ կուսակցությունը (ԱԼԿ), «Լիբանանյան մայրիկ պաշտպանության» կազմակերպությունը: «Լիբանանյան ճակատի» նախագահը ԱԼԿ-ի առաջնորդ Քամիլ Շամունն էր, իսկ ռազմական ուժերի հրամանատարը՝ ԼՓԿ-ի առաջնորդ Պիեր ժմայելի որդի՝ Բաշիր ժմայելը, որն այդժամ լիբանանյան աջերի ամենագորեղ դեմքն էր: Փաղանգավորներին և շամունականներին սատարում էին ոչ միայն ԱՄՆ-ը, Իսրայելն ու արևմտյան այլ երկրներ, այլև Սաուդյան Արաբիան: Փաղանգավորները համոզեցին Քամիլ Շամունին «Լիբանանի մաքրության», «Լիբանանը լիբանանցիների համար» կարգախոսներով և դեմ էին երկրում պաղեստինյան ներկայությանը:
6. Itamar Rabinovich, նշվ. աշխ., էջ 350:
7. Կարապետյան Ռուբեն, Սիրիա-Ամերիկյան հարաբերությունները (1967–1996), Եր., ՀՀ ԳԱՍ հրատ., 2000, էջ 108:
8. 1976թ. հոկտեմբերի 16-ին Էլ-Ռիյադում Սաուդյան Արաբիայի, Եգիպտոսի, Սիրիայի, Լիբանանի, Ջուբյեյի պետության ղեկավարների և ՊԱԿ-ի զործկոմի նախագահի համատեղ հանդիպման ժամանակ որոշվեց հոկտեմբերի 21-ից մեծացնել Լիբանանում Անվտանգության Միջադարձային Ուժերի (այդուհետ՝ «Միջադարձային զսպիչ ուժերի») կազմը մինչև 30 հազարի: 1976թ. հոկտեմբերի 25-26-ը Կահիրեում անցկացվող արաբական երկրների ղեկավարների արտակարգ համաժողովի որոշմամբ այդժամ Լիբանանում գտնվող սիրիական 20 հազարանոց զորակազմը պաշտոնապես մտավ «Միջադարձային զսպիչ ուժերի» կազմի մեջ: Դրանով ԱՊԼ-ն ճանաչում էր լիբանանյան զործերում Սիրիայի առանցքային դերակատարությունը:
9. 1978թ. մարտի 15-ին Իսրայելի 30.000-անոց բանակն «անվտանգության զուտի» ստեղծելու պատրվակով ներխուժում է Լիբանանի հարավ՝ 10 կմ. լայնությամբ և 25 կմ. երկարությամբ՝ մինչև Լիբանի գետը: Բացի ջրային պաշարներից տիրելուց, այն Պաղեստինի դիմադրական շարժումը կոտրելու և Լիբանանի հարավը «Մեծ Իսրայելի» կազմում ընդգրկելու նպատակ էր հետապնդում: Այս մասին տե՛ս Լ.Լ. Вольнов, Ливанский дневник, Актуальные вопросы международной жизни, Издательство политической литературы, Москва 1980, стр. 80.
10. William L. Cleveland, A History of The Modern Middle East, (Boulder: Wetwiew Press, 1994), p. 124.
11. Fred J. Khouri, The Arab Israeli Dilemma. (The Reigan Administration, Israel, the Arabs, and Palestinians, January 1981-March 1985), Syracusc Univcrsity Press, New York, 1985, p. 341.

12. Itamar Rabinovich. "The War for Lebanon 1970-1985", Cornell University Press. Ithaca and London. 1985, p. 183.
13. Fred J. Khouri. նշվ. աշխ., էջ 436:
14. Moshe Maoz and Avner Yaniv. Syria under Assad, London Sydney in association with The Gustav Heinemann Institute of Middle Eastern Studies, University of Haifa. 1986, p. 217.
15. Հարությունյան Լիլիթ, «1983թ. մայիսի 17-ի Լիբանանախորայելական համաձայնագիրը լիբանանյան հակամարտության միջազգայնացման համատեքստում», ՀՀ ԳԱԱ, Մերձավոր Արևելքի երկրներ և Ժողովուրդներ, Երևան, 2005, էջ 125-126:
16. Moshe Maoz and Avner Yaniv, նշվ. աշխ., էջ 217:
17. Itamar Rabinovich, նշվ. աշխ., էջ 126:
18. Ե.Մ.Պրիմակով, «Մի դավադրության պատմություն», Երևան, «Հայաստան», 1987, էջ 342-343:
19. Robert O Freedman, "The Middle East After The Israeli Invasion of Lebanon", Syracuse University Press, 1986, p. 70.
20. Don Peretz. The Middle East Today, The Republic of Lebanon, Fifth Edition, New York Westport, Connecticut London, 1988, p. 391. Իսրայելցիների արագ առաջխաղացմանը նպաստեցին ԱՄՆ-ի իսրայելամետ քաղաքականությունը՝ ամերիկա-իսրայելական ռազմավարական համագործակցությունը՝ «աշխատանքի բաժանմամբ», քեմփդեյդյան գործարքը, որի արդյունքում պառակտվել ու թուլացել էր համաարաբական-հակաիսրայելական ճակատը, սիրիա-իսրայելական պատերազմի սահմանափակ բնույթը, Իրան-իրաքյան պատերազմը, Շոցի պահպանողական մավթարդյունահանող երկրների թույլ արձագանքը, խորհրդային զինուժի պարտությունն ու համայնավարների հեղինակության թուլացումը տարածաշրջանում:
21. Itamar Rabinovich, նշվ. աշխ., էջ 146:
22. Միջազգային հանրությունը դատապարտեց Իսրայելի գործողությունները: Արդեն հունիսի 5-ին ՄԱԿ ԱԽ ընդունեց 508-րդ բանաձևը, որը կոչ էր անում՝ «հակամարտող բոլոր կողմերին անհապաղ և միաժամանակ դադարեցնել Լիբանանում ռազմական գործողությունները»: Հաջորդ օրը ԱԽ միաձայն ընդունեց 509-րդ նոր բանաձևը, որով Իսրայելից պահանջվում էր «անհապաղ և առանց մախապայմանների դուրս բերել իր ռազմածը Լիբանանի միջազգայնորեն ընդունված սահմաններից դուրս»: Մակայն Վաշինգտոնի իսրայելամետ դիրքորոշումը թույլ չտվեց արդյունավետորեն օգտագործել ՄԱԿ-ի մեխանիզմը ագրեսիայի դադարեցման նպատակով:
23. Robert O Freedman, նշվ. աշխ., էջ 73:
24. William L.Cleveland, նշվ. աշխ., էջ 125:
25. Barry Rubin, նշվ. աշխ.:
26. William L.Cleveland, նշվ. աշխ., էջ 125:
27. Պետքարտուղարի տաժա՝ զգացմունքներն Իսրայելի նկատմամբ իր նախորդի համեմատությամբ հեռու էին բարեկամական լինելուց: Նա քննադատաբար էր վերաբերվում Իսրայելի հանդեպ լավատեսորեն տրամադրված Պետքարտուղարության «արաբագետներին»: Ջորջ Շուլցն ու

- Ազգային Անվտանգության գծով քարտուղար Վիլհամ Կլարկը վարչակարգում արաբամետ գծի և արաբ-իսրայելական հակամարտության քանակային ճանապարհով կարգավորման կողմնակիցներ էին: Կրելով պետքարտուղարի օգնական Նիկոլաս Վելիոթիսի գլխավորած Պետդեսպի ՄԱ-ի գործերով զբաղվող բյուրոյի ազդեցությունը, նրանք համոզված էին խաղաղության հասնելու հնարավորությունների մեջ և փորձում էին վերականգնել Պետքարտուղարության կապերը ԱԱԽ և Սպիտակ Տան միջև:
28. Itamar Rabinovich, նշվ. աշխ., էջ 146:
 29. Այս մասին տե՛ս 1. Mahmoud Riad, *The Struggle for Peace in the Middle East*, Quartet Books, London Melbourne, New York, 1981. p.137-158. 2. The Rogers Plan, Jewish Virtual Library, A Division of The American-Israeli Cooperative Enterprise (December 9, 1969). Տե՛ս <http://www.iewishvirtuallibrary.org/isource/History/rogers.html>.
 30. Robert O Freedman, նշվ. աշխ., էջ 71:
 31. Fred J. Khouri, նշվ. աշխ., էջ 437:
 32. The Reagan Plan, Jewish Virtual Library, A Division of The American-Israeli Cooperative Enterprise, (September 1982), Տե՛ս <http://www.iewishvirtuallibrary.org/isource/Peace/reaganplan.html>.
 33. Tabitha Petran, "The Struggle Over Lebanon", Chapter 18, *The Summer of 1982*, Monthly Review Press, New York, 1987, p. 282.
 34. Moshe Maoz and Avner Yaniv, նշվ. աշխ., էջ 219:
 35. Նույն տեղում, էջ 219: Ազգային հաշտեցման, Իսրայելի օկուպացիային վերջ տալու և Լիբանանի տարածքային ամբողջականության քաղաքականության որդեգրման նպատակով մոտավորապես խորհրդարանականների աջակցությամբ Լիբանանի նախագահի պաշտոնում ընտրվեց փաղանգավոր Ամին Ժմայելը:
 36. 1976թ. ամռանը լիբանանյան քանակը բաժանվեց երեք խմբերի՝ Ահմեդ ալ-Քաթիբի գլխավորած Լիբանանի հեղափոխական արաբական բանակի, որը միացավ ձախաթեկյան հակասիրիական միլիցիաներին, Լիբանանյան արաբական բանակի ավանգարդներին՝ Բեքաա հարթավայրում կազմավորված ակավաթիվ ծպտյալ սիրիամետ ռազմական ուժի: Բեյրութում և երկրի կենտրոնում գտնվող քանակի մնացած մասի սպայակազմը մեծամասամբ քրիստոնյաներ էին, որոնց համակրանքը «Լիբանանյան Ճակատի» կողմն էր:
 37. Լիբանանյան զարգացումները տվյալ պահին գրեթե ամբողջովին կախված էին ամերիկասիրիական հարաբերություններից: Այս մասին տե՛ս Moshe Maoz and Avner Yaniv, նշվ. աշխ., էջ 219:
 38. ՊԱԿ-ի աջակցությունից զրկվելու և ներքին տարածայնությունների պատճառով, «Ազգային Ճակատն» ու ձախակողմյան ուժերը թուլացան՝ փաղանգավորներին թողնելով երկրի կառավարումը: Չնայած Սիրիան և ՊՂԸ-ն (Պաղեստինի Դիմադրության Շարժումը) պահպանեցին իրենց ռազմական ներկայությունը Բեքաայի հովտում, երկրի հյուսիսում և Լեռնալիբանանի մի շարք շրջաններում, իրադարձությունների ընթացքի վրա ազդելու հարցում նրանց կարողությունը նվազեց: Չախերի դիրքերը էապես թուլացել էին, որն արտահայտվեց 1982թ. հոկտեմբերին Չախերի

Կենտրոնական քաղխորհրդի՝ իբրև նրանց համակենտրոնացնող մարմնի գոյության դադարեցման վերաբերյալ որոշման մեջ: Չախերի գործունեության հիմնական կենտրոնը՝ Արևմտյան Բեյրութը անցավ աջակողմյան ուժերի հետ սերտորեն կապված լիբանանյան բանակի վերահսկողությանը: Այս մասին տե՛ս Новейшая история арабских стран (1917-1988), Академия Наук СССР, Издательство “Наука” Москва, 1988, стр.149.

39. Robert Sole, from Washington, Le Monde, April 12, 1983, p. 3. Բանակին զուտ «Զաթաիրի» միլիցիային օժանդակիչ գործառույթներ ընձեռելով, Ռեյզանի վարչակարգը նրան զրկում էր ազգային ինքնության որևէ հավակնությունից: Այս դիրքորոշման համաձայն՝ ամերիկյան ծովային հետևակայինը լիբանանցիներին ծառայելու էր իբրև տեղական մեկ այլ միլիցիա: Ամերիկյան զինվորական խորհրդատուները ստանձնել էին լիբանանյան նոր բանակի վարժեցման պատասխանատվությունը: Վաշինգտոնը մեծ քանակությամբ զենք ու զինամթերք էր տրամադրել, որոնց մեծ մասը նախատեսված էր ոստիկանական գործողությունների համար: Բանակը պետք է կայունություն հաստատեր իր կողմից վերահսկվող Լիբանանի տարածքում:
40. Moshe Maoz and Avner Yaniv, նշվ. աշխ., էջ 219:
41. William L.Cleveland, նշվ. աշխ., էջ 135-136:
42. Fred J. Khouri, նշվ. աշխ., էջ 435:
43. Don Peretz, նշվ. աշխ., էջ 392:
44. Շուլցը մայիսին մեկնեց ՄԱ՝ Լիբանանի ու Իսրայելի միջև Լիբանանից խրախույս մտերի դուրս բերման նպատակով համաձայնության ձեռք բերման նպատակով, որը նա մտադիր էր հետագայում օգտագործել Դամասկոսի ու Բեյրութի միջև մնամատիպ համաձայնագրի կնքման համար: ՄԱ-ի մի շարք մայրաքաղաքների միջև մաքուրային անցուղարձերից հետո 1983թ. մայիսի 17-ին նա կարող էր հայտարարել, որ Լիբանանի տարածքի մեծ մասից հեռանալու ուղղությամբ Իսրայելի հետ մասնակի համաձայնագիրը ձեռք է բերվել, որով նախատեսվում էր նաև սիրիական զորքերի զուգահեռ դուրս բերում:
45. Իսրայելն իր զորքերի դուրս բերումը պայմանավորում էր նախապես սիրիական ուժերի դուրս բերմամբ: Սիրիան էլ հրաժարվում էր իր զորքերը դուրս բերել Լիբանանի տարածքից՝ պայմանավորելով այն ՄԱԿ-ի ԱԽ 1982թ. հունիսին ընդունված համապատասխան բանաձևերի հիման վրա իսրայելական զորքերի դուրս բերմամբ:
46. Fred J. Khouri, նշվ. աշխ., էջ 449:
47. Ամին Ժմայելի բարեփոխումները մերժեցին Լիբանանի շիաներից, դրուզներից, Տրիպոլիի սուննի և անգամ քրիստոնյա էլիտայից կազմված ընդդիմությունը՝ 1983 թ. հուլիսի 23-ին ձևավորելով «Ազգային Փրկության ճակատ» («ԱՓՃ») կոչվող մարտավարական դաշինքը, որի բնական արտաքին հովանավորը Սիրիան էր: Նրանց նուգատակը լիբանանախրայելական համաձայնագրի տասայալումն ու փաղանգավորների քաղաքական գերիշխանության վերացումն էր:

48. Питер Кальвокорессн, "Мировая политика после 1945 года". Книга 1. Москва "Международные отношения", 2000, стр. 515.
Թեև լիբանանյան խորհրդարանը 1983 թ. հունիսին հավանություն տվեց համաձայնագրի ստորագրմանը, այնուհանդերձ, այն չէր վավերացվում լիբանանյան ձախերի և Սիրիայի դիմակայության պատճառով: Լիբանանի ոչ միայն մոսուլման համայնքները, այլ շատ քրիստոնյաներ՝ ներառյալ հույն ուղղափառները, հույն կաթոլիկները, հայերը և հյուսիսային Լիբանանի մարոնիները (փաղանգավորներին պատկանող) խիստ դեմ էին պայմանագրին: Իսրայելին շատ մեծ հնարավորություններ ընձեռելու, Լիբանանի ինքնիշխանությունն իր սեփական տարածքի նկատմամբ սահմանափակելու, և Լիբանանին արաբական համերաշխությունից ու լոյալությունից զրկելու պատճառով:
49. Современные Соединенные Штаты Америки, Энциклопедический справочник. Москва, Издательство политической литературы. 1988, стр. 308. Բեյրութի ծովափին մոտեցրած ամերիկյան ծովային հետևակայինը և 6-րդ մավատորմի մավերը հրետակոծության ենթարկեցին Լեռնալիբանանի դրոզների դիրքերը:
50. Polk William, "The Arab World Today", Harward University Press. 1991, p. 455-457.
51. 1975թ. երկրի հարավում և Բեյրութի շիական արվարձանների շիաբնակ շրջաններում հիմնադրվեց շիական շարժման զինված թևը՝ «ԱՄԱԼ» կազմակերպությունը («Դիմադրության լիբանանյան գումարտակները»՝ («Ավֆաջ ալ-մուքավիմա ալ-լուբնանիյա»), որը մաս «հույս» է նշանակում: Մինչ «ԱՄԱԼ»-ի ստեղծումը, շիաները Լիբանանի զինված խմբավորում չունեցող միակ համայնքն էին:
52. Itamar Rabinovich, նշվ. աշխ., էջ 185-186: 1984թ. մոյեմբերին ԱՄՆ-ում կայանալիք մախազահական ընտրությունների համար վտանգավոր էր համարվում Լիբանանում ձգձգվող ու անհաջող զարգացումները:
53. Г. Мирский, Обзор, Ливан в 80-ые годы, Академия Наук СССР, Институт научной информации по общественным наукам, Отдел стран Азии и Африки, Москва-1987, стр. 32.
54. Don Peretz, նշվ. աշխ., էջ 393. 1984թ. Լիբանանից «Բազմազգ ուժերի» հեռացումից հետո «Արաբական զսպիչ ուժերի» կազմի մեջ մտնող սիրիական 30.000-անոց բանակն իր հսկողության տակ առավ երկրի մոտ կեսը: